

Danyi Magdolna verseiről

„Van a tárgyaknak könnyük. Érzem olykor,
hogy sírnak a szobámban nesztelen;
sötétedő, sejtelmes alkonyatkor
bús lelkük kitárják meztelen.”

(Babits Mihály: Sunt lacrimae rerum)

Danyi Magdolna *Enyhület és felröppenés* (2013) című kötete összegyűjtött verseit adja közre. Ez a rövide szabott élet az utókorra bízta, hogy bejárja a szerzővel az objektív lírától az alanyi költészetig ívelő nem veszélytelen útját. Párhuzamok és szembenállások jellemzik ezt a könyvet: az értelem és a szenvedély; a szellem és a lélek; az észelvőség és a megtalált hit feszül itt egymásnak konok következetességgel. Felvetődik a kérdés: pusztán ízlésbeli változás vagy ennél komolyabb egzisztenciális törés vezette-e a költőnőt, hogy a tárgyiasságot felhagyva önmagát mutassa föl. Bergyajev mondja, hogy a tárgyiasság a szubjektivitás végső formája.¹ Megfordítva: az én-költészet Danyi Magdolnánál a tárgyiasság utolsó stádiuma. Mestere, Nemes Nagy Ágnes verseit olvasva ezt a folyamatot a következőképpen érzékeli a költőnő: „...ám ahelyett, / hogy tárgyiasan elmélyülnék bennük, a személyességem / ébresztetted fel...” (kiemelés a szerzőtől).

Az *Enyhület és felröppenés* Danyi Magdolna három megjelent könyvéből és a *Werther nem lesz öngyilkos* című ciklusból áll össze, azzal, hogy a *Rigólesen* (1988) már maga is egy válogatás, a *Sötéttiszta* (1975) legjobb darabjait is tartalmazza. A *Palicsi versek* 1995-ben látott napvilágot. A szerkesztői jegyzetből megtudhatjuk, hogy a kötet *Függelékébe* felvették azokat a verseket is, amelyeket a szerző nem tervezett megjelentetni. Így komplett az életmű, de nem biztos, hogy a könyv javára válik. Fontos adalék, hogy Nádas Péter a *Palicsi versek*hez írt utószava nem került be a *Függelékébe*, pedig a költőnő szemléletváltásának kutatásához nyújt hasznos fogódzó-

¹ Nikolaj Berdjajev 1984. *Ja i svijet objekata*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 74.

kat. Nádas a 90-es évek balkáni kataklizmájára érzékenyen reagáló Danyi addigi visszafogott, halk tónusú versbeszédjéről a következőket írja: „Ennek most aztán vége. Danyi Magdolna mindannyiunk legnagyobb meglepetésére, gáttalanul, harsányan és elég áthatóan kiáltozik. A költészet és a gondolkodás iskoláin finoman megedzett, telt és természetes fekvésű hangját teljes terjedelmében hallatja.”²

Danyi Magdolna költészete tehát két egymástól jól elhatárolható periódusra oszlik. Az elsőbe a *Sötéttszta* és a *Rigólesen*, a másodikba a *Palicsi versek* és a *Werther nem lesz öngyilkos* című ciklus tartozik. A különbség a költői én meghatározásában mutatkozik meg, amit a szerző is regisztrál. Míg a *romantikus kis vers a XX. század végéről* idézőjelbe teszi a költői ént, mondván: „áldott »én« – / te idézőjelbe rakható”, addig az *istenkeresőben* már ezt vallja Danyi Magdolna: „Magadba nézz, ha szólít a vágy / s a kétség, mert sehol máshol / nem lelhetsz rá, s ha ez vétség, / vállald...” Mi játszódhatott le a költői bensőben, hogy e röpke egy-két év alatt a gondolatiságot a mind előretörőbb érzelmesség váltsa fel? Egy mérnöki pontossággal megszerkesztett lírai gondolatrendszert, amibe annak idején József Attila is nehéz óráiban kapaszkodhatott? A legnagyobbak közül Füst Milán, Nemes Nagy Ágnes, Pilinszky poétikája áll objektív lírájához közel, ám a tudós költő Pilinszky költészetéről írott doktori értekezése megvédése után már elmélyült hívő, mint ahogyan T. S. Eliot is kései költészetében vallásossá vált. Danyi Magdolna hangja az én-költészetben igaz, hogy felerősödik, ám az új, ismeretlen terenumon verselése néhol meg-megbicsaklik. Szükség mutatkozott volna egyféle szintézisre, amibe azonban a korai halál közbeszólt.

T. S. Eliot az „objektív egyenértékűség” elméletének bevezetésében látja a megoldás kulcsát, amire még szerinte Shakespeare is ritkán volt képes. „Az érzelmek művészi formában való kifejezése – mondja a Hamlet kapcsán – csakis a »megfelelő tárgy« megtalálása révén lehetséges; vagyis olyan tárgycsoportra, helyzetre, eseménysorra lelvén, mely ennek a bizonyos érzelemnek a formulája lesz; mégpedig úgy, hogy amint a szükségképpen érzéki élményt eredményező külső tények adottak, közvetlenül fölkeltik az érzelmet.” Majd így folytatja: „A művészi megformálás »véglegessége« itt a külsőnek és az érzelemnek egymással tökéletesen adekvát voltában áll; és pontosan ez az, ami a Hamletben fogyatékosan valósul meg.”³ Az „objektív egyenértékűség” elméletét nem kell Danyi Magdolnától külön számon kérni, elég a tárgyias lírában otthonos költő verseit saját kései verseire

² Nádas Péter 1995. *Enyém a táj*. In: Danyi Magdolna: *Palicsi versek*. Forum, Újvidék, 55.

86 ³ T. S. Eliot 1981. *Káosz a rendben*. Gondolat Kiadó, Budapest, 77–78.

vonatkoztatni. A 90-es évek elejének a háborús érzelmeire a külsőnek az erőszakos behatolása volt jellemző. A trauma a költői ént is veszélybe sodorta, innen aztán az alanyiség felerősödése, ami szerelmi lírájában tisztul le véglegesen.

*

A *Sötéttisztában* huszonöt éves költőnő a tárgyas költészet teljes eszköztárával áll elénk. Minden érzelemtől mentes gondolati lírát ír, karcos az üvegre. „Szikáran ül törvényt a gondolat” – mondja, majd később: „Hát ne beszéljen itt senki az érzelemről.” „Ne túl közel magadhoz” – jellemzi személytelen magatartását a világhoz, melyhez a tagadás vezet el. Maradnak a tárgyak, és felsejlik a nagy rokon, Nemes Nagy Ágnes verselése:

*„Kedélyes Bölcsek, ki látott már
kertek szélén állni kerek nagy fákat?
Láttam én, s azóta hallgatok.
A kéreg alatt pontos, zárt csodák.”*

(Egy vakmerő felszolgálólány mondta a bölcseknek)

Danyi Magdolna csaknem tizenhárom év elteltével jelentkezik új kötettel. A *Rigólesen* a *Sötéttisztában* egyféle folytatása, összegyűjtött verseinek perspektívájából tekintve pedig objektív költészetének lezárása. Mintha a „ravasz kis tárgyak” már nem elégítenék ki: „...Láthatod, mint kell igyekezni, / míg egy-egy tárgyat áthévít kezem...” Az objektív líra gyakran veszi tárgyát a természetből. A kötet két reprezentáns verse az *ó nyarak*, *ó nyár-fák*, *életünk dárdái!* és maga a *rigólesen*:

*„Lapulunk a sziklásban,
földön szétgurult diók.
Lessük, nézzük a zsibongásban,
parittya nélkül, a rigót.”*

Az irodalomelmélet az objektív lírába sorolja azokat a verseket is, amelyek egy más alkotás inspirál. Füst Milán *Levél az ifjúságról* című versét mottóul választotta az éjszakai árusokhoz, második kötetének méltó lezárásaként pedig verset szentel a mesternek:

*„S amikor mindenki magára mutatott, te a képzeletre bíztad magad,
s mint élettől lucskos töredéket, a látomást mutattad fel,
mert nem lehetett, nem lehetett másképp elmondani, mi a lét...”*

(Egy igaz művészhez)

Válogatva a *Palicsi versek* között, egyetlen olyanra akadtam, amelyik maradéktalanul engedelmeskedik T. S. Eliot „objektív egyenértékűség” elméletének. A *levélféle Nemes Nagy Ágneshez II.* tárgyát a költő az öt körülvevő palicsi fákból meríti, tavasztól az őszig – a gyermekkortól a felnőttkorig. A Goethétől vett „minden csak hasonlat” poétikája érvényesül e hosszúversben, amelyben a címzettől vett reminiszenciák a megtalált belső harmónia fogódzói lesznek a ciklus többi versében is:

„...fényves, gyanta, feketerigó.
Tanulni tőlük, mindig ezt akartam.”

Csak a jajongás emeli Danyi Magdolna későbbi versét a költői magasba:

„...Hiába itt az ész,
a védőbástyaként emelt értelem, az iramló
vágy, a konok remény, a tettre kész indulat,
elveszett egészen, kinek lába alól kihúzták
a hazát...”

A Nemes Nagy Ágneshez írt harmadik levelében a költői indulathoz nem mindig talál ilyen adekvát kifejezést, a nagyra nőtt benső a 90-es évek elején túlcsordul a külsőn a vajdasági ég alatt.

Odahagyva a háborús hátország megrázkódtatásait, Danyi Magdolna tíz hónapot Budapesten töltött. Ezután csak ritkán szólal meg, szinte minden évben egy verset ír, de ez is elég ahhoz, hogy szerelmi lírája kibontakozzon. A *Werther nem lesz öngyilkos* című ciklus alanyi költészetének letisztulási folyamatát tükrözi. A költői én a szerelemtől megizmosodva minden személyiségválság nélkül néz szembe az egzisztenciális magány-nyal. Az utolsó, 1998-ban keltezett versében a nyüzsgő párizsi teraszok élményével zárja le szép költészetét:

„...Hisz otthon
érezni magam, számomra, úgy látszik, azt jelenti,
hogy maradéktalanul vállalhassam idegenségem.
Természetes léthelyzetemmé legyen. Az emberi
díszletek közt. Melyekhez ragaszkodom!...”